

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

*КОВАЛЬОВА О.В., К.Е.Н.,
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»*

В статті проаналізовано інституційно-правові передумови розвитку господарського самоврядування в агропродовольчій сфері України.

The institutional-legislative preconditions of non-government economic self-governing in Ukrainian agro-food sphere are analyzed in the paper.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України функціонує сьогодні в умовах глобалізованого продовольчого ринку і зазнає значного конкурентного тиску. Країни з розвиненою аграрною економікою використовують широкий арсенал механізмів та інструментів підвищення конкурентоспроможності продукції національного виробництва, серед яких у просуванні продукції, забезпеченні ефективності аграрної діяльності та державної політики відіграють елементи організаційного характеру, сформовані на базі розвитку господарського самоврядування та державно-приватного партнерства в широкому розумінні цього поняття.

Організації представництва інтересів господарської спільноти, наприклад в країнах ЄС, є потужними регуляторами аграрного ринку. В Україні даний інструмент незадіяний в повній мірі, оскільки єдиною такою організацією в агропродовольчій сфері згідно чинного законодавства є Асоціація фермерів та приватних землевласників України, а сама система представництва інтересів господарських структур вимагає коригування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На підтвердження актуалізації проблеми останнім часом ініційовано розробку декількох проектів законодавчих актів, серед яких

проекти Законів України „Про професійні і міжпрофесійні об'єднання в агропродовольчій сфері”, „Про професійні об'єднання в агропродовольчому комплексі”, „Про аграрні палати в Україні”, „Про громадські об'єднання” та ін. Кількість та зміст даних документів свідчать про інтенсивний пошук альтернатив вирішення питання ефективного представництва господарських інтересів в органах державної влади та на міжнародній арені. Дійсно, проекти законодавчих актів різняться баченням функцій та місця галузевих організацій в загальній системі управління аграрним сектором економіки, враховують різні аспекти українських реалій та базовані на різних світових практиках вирішення подібних задач. Разом з тим сьогодні інститут господарського самоврядування залишається в умовах нормативно-правової невизначеності і відповідно **метою** даної публікації є аналіз інституційно-правових передумов розвитку господарського самоврядування в агропромисловому виробництві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюційно розвиток державної системи управління економікою, в тому числі аграрною, характеризується циклічними періодами централізації/децентралізації, концентрації влади/демократизації, проявом чого є обсяги делегування повноважень з державного управління економікою неурядовим організаціям та обрані механізми взаємодії між останніми та органами державної влади. В результаті організаційно-економічних трансформацій за набуття Україною незалежності корінних змін зазнала модель управління і формування елементу представництва та господарського самоврядування залишається незавершеним.

Вихідними умовами формування і функціонування системи представницьких об'єднань в агропродовольчій сфері, безумовно, є положення Основного Закону України, яким визначається зокрема, що „Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки” (ст. 13) та „Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної ... багатоманітності” (ст. 15).

В процесі представництва, як правило, задіюється інструмент консолідації зусиль, концентрації та консенсусу серед

носіїв інтересів зацікавленої сторони через формальне об'єднання.

Право суб'єктів господарювання на об'єднання зафіксоване в Господарському Кодексі: ст. 21 „Об'єднання підприємців”: (торгово-промислові палати, об'єднання роботодавців), ст. 70 „Об'єднання підприємств”, та гл. 12 „Об'єднання підприємств” які визначають можливість створення та поняття господарського об'єднання (в організаційно-правовій формі асоціації, корпорації, консорціуму, концерну, іншого об'єднання підприємств), що організовується з метою об'єднання „виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань” (ст. 118). Слід відзначити, що в законодавстві визначаються здебільшого питання внутрішньої організації, господарської діяльності, проте не представництва інтересів.

В чинному нормативно-правовому чіткіше виписані аспекти взаємодії органів державної влади з неурядовими інститутами в сфері громадянського суспільства. До представників громадянського суспільства, згідно законодавства, належать організації, що створені і діють відповідно Законів України „Про об'єднання громадян”, „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, „Про організації роботодавців”, „Про професійних творчих працівників та творчі спілки”, „Про благодійництво та благодійні організації”, „Про свободу совісті та релігійні організації”, „Про інформацію” (недержавні засоби масової інформації) та інші невідприємницькі товариства і установи [1].

Механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства (як об'єднань - носіїв колективних інтересів) з органами державної влади визначені відповідно до:

1. Указів Президента України: „Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади” від 01.08.2002 р. № 683/2002; „Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 31.07.2004 р. № 854; „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 15.09.2005 р. № 1276;

2. Законів України: „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” від 11.09.2003 р.

№ 1160-IV; „Про Регламент Верховної Ради України” № 1861-17 в редакції від 19.11.2010 р.;

3. Постанов Кабінету Міністрів України: „Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України” від 18.07.2007 р. № 950; “Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади” від 5.11.2008 р. № 976; „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” від 3.11.2010 р. № 996;

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства” від 21.11.2007 р. № 1035-р.

До таких механізмів, визначених у наведених вище нормативно-правових актах, зокрема належать [2-9]:

— заходи щодо забезпечення відкритості та доступу громадян до інформації, в тому числі про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

— проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, в тому числі: Президентські та Парламентські слухання як постійно діючий механізму громадських консультацій; створення та функціонування при Кабінеті Міністрів України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністраціях консультативно-дорадчих громадських рад; проведення з використанням засобів масової інформації діалогу керівників органів виконавчої влади з громадськістю;

— оприлюднення проектів регуляторних актів, відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю, обов'язковий розгляд ініціатив, наданих зауважень та пропозицій, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань;

— громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади, здійснюється по запиті від інституту громадянського суспільства. Експертні пропозиції враховуються органом виконавчої влади.

Разом з тим характерною рисою представництва інтересів

суб'єктами господарювання є те, що вони для участі в процесі взаємодії органів державної влади та неурядових організацій, як правило, об'єднуються відповідно до Закону України „Про об'єднання громадян”, тим самим опиняючись в умовах невідповідності реальних потреб до визначених законодавством повноважень. Фактично такі організації представляють собою об'єднання суб'єктів господарювання, але у формі об'єднання громадян, часто – керівників господарських структур. В результаті виник дисонанс у задачах та інструментарії їх вирішення, і організації з підприємницькими економічними (галузевими) інтересами п'тчучно включаються у сформоване на засадах людино-центризму громадянське суспільство та існуючі механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій (рис.1).

Таким чином, через відсутність необхідного блоку інституту господарського самоврядування як потенційного носія колективних консенсусних господарських інтересів суб'єктів підприємництва в системі представництва інтересів та взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями, об'єднання суб'єктів господарської діяльності включаються через доступний, але не відповідний вимогам інструмент об'єднання громадян.

Висновки. Вимогою часу стає легалізація інституту господарського самоврядування в агропродовольчій сфері України, оскільки фактично організації представництва господарських інтересів діють, але потребують при цьому відповідних повноважень, зокрема на основі делегування державних. Основними ознаками таких організацій мають стати неприбутковість, відділення господарських функцій від представницьких, відокремлення від інституту об'єднання громадян та включення в діючі механізми взаємодії з органами державної влади. Комплексність проблеми вимагає законодавчого унормування, яке доцільно здійснити шляхом розробки та прийняття окремого законодавчого акту рамкового характеру із уточненням в законах прямої дії.

**Рис. 1. Схема представництва господарських інтересів
в органах державної влади**

Література.

1. Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства: схвал. розпор. Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 № 1035-р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади: указ Президента України від 1 серпня 2002 р. № 683/2002 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: указ Президента України від 31 липня 2004 р. № 854 – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>

4. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та

реалізації державної політики: указ Президента України від 15 вересня 2005 р. № 1276 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: закон України від 11 вересня 2003 № 1160-IV – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

6. Про Регламент Верховної Ради України: закон України № 1861-17 в редакції від 19 листопада 2010 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

7. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: пост. Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

8. Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: затв. пост. Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

9. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: пост. Кабінету Міністрів України від 3.11.2010 р. № 996 – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.